

Koe on kaksiosainen. Osassa 1 on kuusi 20 pisteen tehtävää, ja osassa 2 kolme 30 pisteen tehtävää. Saat vastata enintään viiteen tehtävään. Näistä tehtävistä enintään kaksi saa olla osasta 2. Kokeen maksimipistemäärä on 120. Sen saavuttaminen edellyttää, että vastaat kolmeen osan 1 tehtävään ja kahteen osan 2 tehtävään. Halutessasi voit tuottaa vastausten tueksi piirroksia, kaavioita tai taulukoita ja liittää niistä kuvakaappauksen mihin tahansa tekstivastaukseen.

Älä jätä mitään merkintöjä sellaisen tehtävän vastaukselle varattuun tilaan, jota et halua jättää arvoiteltavaksi.

Sisälllys**Osa 1: 20 pisteen tehtävät**

Vastaa 3–5 tehtävään.

1. Hylätty kylä, Aineisto 20 p.
2. Balkan – Euroopan ruutitynnyri 20 p.
3. Pietarin suomalaiset, Aineisto 20 p.
4. Roomalaisten käsitykset tuonpuoleisesta, Aineisto 20 p.
5. Nuijasodan tulkinnat, Aineisto 20 p.
6. Erilaiset kulttuurien kohtaamisen tyypit 20 p.

Osa 2: 30 pisteen tehtävät

Vastaa 0–2 tehtävään.

7. Vapaus ja ihmisoikeudet Yhdysvalloissa, Aineisto 30 p.
8. Euroopan poliittiset levottomuudet ennen toista maailmansotaa, Aineisto 30 p.
9. Presidentti-instituution historiaa Suomen itsenäisyyden aikana Aineisto 30 p.

Koe yhteensä 120 p.

Osa 1: 20 pisteen tehtävät

Vastaa 3–5 tehtävään.

1. Hylätty kylä 20 p.

Kuvassa 1.A on 1300-luvun lopussa tai 1400-luvun alussa hylätty keskiaikainen kylä Little Oxendon, Northamptonshiren kreivikunnassa Englannissa. Englannissa on satoja sen kaltaisia, samaan aikaan hylättyjä kyliä, jotka voi nykyään hahmottaa maastosta vain ilmakuvan avulla.

Esitä perusteltu selitys sille, miksi asukkaat hylkäsivät Little Oxendonin (kuva 1.A). Hyödynnä vastauksessasi tekstikatkelmaa 1.B.

Aineisto

1.A Kuva: Little Oxendon, Northamptonshire



Lähde: *Little Oxendon*. Medievalists.net-sivusto.

<https://medievalists.gumlet.io/wp-content/uploads/2014/06/deserted-medieval-village-little-oxenden.jpg>. Viitattu: 7.3.2022.

1.B Tekstikatkelma: William de la Dene, *Rochesterin kronikka*

”Kuolema vei yli kolmanneksen miehistä, naisista ja lapsista. Sen seurauksena oli niin suuri pula palvelijoista, käsityöläisistä ja maatyöläisistä, että monet aateliset ja varakkaat henkilöt olivat vailla palvelusväkeä ja huolenpitoa, vaikka heillä olikin runsaasti tavaroita ja maaomaisuutta. Niin suuria määriä kumpaakin sukupuolta kuoli, ettei löytynyt ketään kantamaan kuolleiden ruumiita haudattaviksi. — Edellä mainittu työvoimapula sai aikaan sen, että rahvas käänsi selkänsä työtarjouksille eikä ketään saatu painostettua palvelemaan yläluokkaa, ellei palkkoja kolminkertaistettu. Sen sijaan ne, joiden ennen oli täytynyt tehdä työtä, saattoivat nyt hautajaisissa jaettujen almujen vuoksi omistaa aikansa laiskotteluun, varasteluun ja muihin häpeällisiin tekoihin. Siten köyhät ja palvelijat vaurastuivat ja rikkaat köyhtyivät. Tämän seurauksena kirkonmiehet, ritarit ja muut korkea-arvoiset joutuivat puimaan viljansa, kyntämään peltonsa ja tekemään muita ruumiillisia töitä, jos he halusivat saada leipää pöytänsä.”

Rochesterin kaupungin kronikka on kirjoitettu 1350-luvulla.

Lähde: William de la Dene. *The Rochester Chronicle [Rochesterin kronikka]*. British Library.

<https://www.bl.uk/learning/timeline/item103973.html>. Viitattu: 7.3.2022. Käännös: YTL. Muokaus: YTL.

2. Balkan – Euroopan ruutitynnyri 20 p.

Saksan valtakunnankansleri Otto von Bismarck (k. 1898) kutsui Balkanin aluetta Euroopan ruutitynnyriksi. Pohdi, mitä Bismarck tällä ilmaisulla tarkoitti, ja arvioi hänen näkemyksensä osuvuutta 1900-luvun historiallisten tapahtumien valossa.

3. Pietarin suomalaiset 20 p.

1800-luvun loppupuolen Pietaria on kuvattu ”idän Amerikaksi” tai ”yhdeksi maailman suurimmista suomenkielisistä kaupungeista”. Pohdi, mitkä tekijät vaikuttivat Pietarin suomalaisten määrään 1800-luvun lopulta 1920-luvulle. Hyödynnä vastauksessasi taulukkoa 3.A.

Aineisto

3.A Taulukko: Suomalaisten määrä Pietarissa 1897–1926

Vuosi	Suomalaisten määrä Pietarissa*
1897	n. 40 000
1910	n. 15 000
1926	n. 1 000

* Suomen suuriruhtinaskunnassa syntyneiden (vuodesta 1917 Suomen kansalaisten) määrä Pietarissa (Leningrad 1924–1991)

Lähde: Aleksi Mainio. *Kansallisarkiston toteuttama esiselvitys suomalaisista Venäjällä 1917–1953*. Kansallisarkiston verkkosivut. https://arkisto.fi/uploads/Ajankohtaista/esiselvitys_suomalaisista_venajalla_1917-1953/esiselvityksen_liite_1.pdf. Viitattu: 7.3.2022. Muokkaus: YTL.

4. Roomalaisten käsitykset tuonpuoleisesta 20 p.

Pohdi runoilijoiden Horatiuksen (aineistot 4.A ja 4.B) ja Catulluksen (aineisto 4.C) tekstien avulla, minkälainen käsitys roomalaisilla oli tuonpuoleisesta. Miten se muuttui niin sanottujen mysteerikulttien ja kristinuskon tulon myötä?

Aineisto

4.A Tekstikatkelma: Horatius, *Kevätödi Torquatukselle*

TAUSTAA Quintus Horatius Flaccus eli 65–8 eaa. Lucius Manlius Torquatus oli roomalainen poliitikko, joka toimi konsulina sinä vuonna, jona runoilija Horatius syntyi.

”Haihtuneet ovat hanget, nurmi palaa jo niityille ja lehvät puihin; maa kokee vaihteluja, ja alenevat joet virtaavat ohi rantojen.

Graatia uskaltaa nymfien ja kaksoissisartensa kanssa johtaa verhotta karkeloita. Älä toivo kuolemattomuutta – siitä varoittaa vuoden kulku ja tämäkin hetki, joka riistää kalliin päivän elämästäsi.

Pakkaset lauhtuvat länsituulen henkaillessä; kevään musertaa kesä, joka vuorostaan häviää heti kun satoisa syksy sirottelee antimensa, ja kohta palaa jähmeä sydäntalvi.

Nopea kuunkierto korvaa luonnon kärsimät menetykset; mutta kun me joudumme sinne, minne isä Aeneas, minne rikas Tullus ja Ancus, olemme tuhka ja varjo.

Kuka tietää, liittävätkö taivaan jumalat tähänastiseen elinaikaamme enää huomispäivää? Kaikki mitä suot omalle rakkaalle sielullesi, välttyy joutumasta perijän ahnaisiin käsiin.

Kun kuolet kerran ja kun Minos langettaa sinusta juhlallisen tuomion, silloin, Torquatus, ei sukusi, ei puhetaitosi, ei hurskautesi palauta sinua henkiin.”

Lähde: Quintus Horatius Flaccus. *Odae Horatianae. Horatiuksen oodit*. Käännös: Teivas Oksala (2013). Muokkaus: YTL.

4.B Tekstikatkelma: Horatius, *Carpe diem*

”Älä sinä viitsi tutkia – ei sitä ole lupa tietää – minkä määränpään jumalat ovat asettaneet minulle, minkä sinulle, Leukonoe, äläkä turvaudu babylonialaisiin laskelmiin. Kuinka paljon parempi onkaan kestää kaikki, mitä tuleman pitää, antaapa Jupiter sitten useampia talvia tai määrää viimeiseksi tämän, joka parhaillaan kurittaa Tyrrhenan merta hohkakivikalliota vastaan. Pysy järjissäsi, siivilöi viiniä ja typistä hetkeen kaukaiset toiveet. Nytkin puhuessamme pahansuopa aika kiittää pakoon: poimi päivä ja luota niin vähän kuin suinkin huomiseen.”

Lähde: Quintus Horatius Flaccus. *Odae Horatianae. Horatiuksen oodit*. Käännös: Teivas Oksala (2013). Muokkaus: YTL.

4.C Tekstikatkelma: Catullus, *Da mihi basia mille*

TAUSTAA Gaius Valerius Catullus kuoli noin 54 eaa.

”Auringot voivat laskea ja nousta uudelleen; meidän, kun kerran kuolee lyhyt valo, on nukuttava yhtä pitkää unta.”

Lähde: Robinson Ellis (toim.). *Catvlli carmina [Catulluksen runot]*. Julkaistu: 1906. Käännös: YTL. Muokkaus: YTL.

5. Nuijasodan tulkinnat 20 p.

Nuijasota ja 1590-luvun kriisin verinen loppuratkaisu ovat olleet keskeisiä kysymyksiä suomalaisessa historiantutkimuksessa. Historian tutkijat ovat olleet yksimielisiä siitä, että valtakunnan itäosan eli Suomen rooli kriisin ratkaisemisessa ja siihen liittyvässä Ruotsin hallitsijakysymyksessä oli merkittävä. Sen sijaan nuijasodan syistä on esitetty eriäviä tulkintoja.

Erittele, mitä syitä kukin tutkija tekstikatkelmissä 5.A, 5.B ja 5.C painottaa nuijasodan synnyssä, ja pohdi, mikä tulkinta tai mitkä tulkinnat vaikuttavat uskottavimmilta.

Aineisto

5.A Tekstikatkelma: Professori Pentti Renvallin tulkinta nuijasodasta

”Oleellisemmalta osaltaan Nuijasodan synty näin ollen on pantava sotaan seuranneen väsymyksen ja henkisen lamaannuksen tiliin, jonka aiheuttama henkisen jännityksen lasku poisti esteet lyhytnäköiseltä toiminnalta lähimpänä olevien rasisien torjumiseksi ja samalla teki mielet vastaanottaviksi kriitikittömästi kuuntelemaan ulkopuolista yllytystä. Rauhan tultua ei tämän vuoksi kyetty vastustamaan vierasta kiihoitusta, joka käytti houkuttiminaan helpotusten lupauksia.”

Lähde: Pentti Renvall. *Eräitä huomiota 1500-luvun loppuvuosisikymmenien talonpoikaislevottomuuksista*. Historiallinen Aikakauskirja 1945. Muokkaus: YTL.

5.B Tekstikatkelma: Professori Heikki Ylikankaan tulkinta nuijasodasta

”Merkillistä kyllä, talonpoikain katkeruuden varsinaisena aiheuttajana ei suinkaan näy olevan sotarasitus – vihollisen tuhot, väenotot ja lisäverot – vaan kirpein syytös kohdistuu säätyläisten tai sellaiseksi myöhemmin laskettujen väärinkäytöksiin. Talonpojat kokevat, että heitä vastassa on kirjureitten (alemman tason virkamiesten), knaapien, pappien ja rikkaitten talollisten yhtynyt ja yhteisten etujen lujaksi takoma rintama ja että heidän oma taistelunsa tuota voimaa vastaan on tappiollista. He ovat mielestään joutuneet menestyksellisen saalistuksen kohteeksi: he köyhtyivät sillä aikaa kun heidän ahdistajansa rikastuvat –.”

Knaapi = etuoikeuksista nauttiva ratsusotilas

Lähde: Heikki Ylikangas. *Nuijasota*. Julkaistu: 1977. Muokkaus: YTL.

5.C Tekstikatkelma: Dosentti Mirikka Lappalaisen tulkinta nuijasodasta

”On kuitenkin selvää, että pohjalaisten viha kohdistui nimenomaan knaapeihin ja sai voimansa pitkästä sota-ajan synnyttämästä epätoivosta. Sota oli jakanut ihmiset voittajiin ja häviäjiin. Knaapien ryöstelykulttuuria ei kuitenkaan voi kutsua ”aatelivallaksi”. Nuijasota ei ollut ensisijaisesti nälkä- tai säätykapina. Se oli päämäärätietoinen, poliittinen kapinaliike, jonka tavoitteena oli hallitusvaltaa käyttävien henkilöiden vaihtaminen.”

Lähde: Mirikka Lappalainen. *Susimessu. 1590-luvun sisällissota Suomessa ja Ruotsissa*. Julkaistu: 2009. Muokkaus: YTL.

6. Erilaiset kulttuurien kohtaamisen tyypit 20 p.

Historioitsija Urs Bitterli (1935–2021) erotti teollista aikakautta edeltävällä ajalla esiintyneissä eurooppalaisten ja muiden kansojen kohtaamisissa kolme eri tyyppiä: lyhyet satunnaiset kontaktit, konfliktit ja vastavuoroinen pitkäkestoinen kanssakäyminen. Tarkastele, minkälaisia erityyppisiä kohtaamisia esiintyi valitsemallasi Euroopan ulkopuolisella kulttuurialueella ennen 1900-lukua, ja pohdi, mitkä seikat vaikuttivat siihen, minkä tyyppisiksi kohtaamiset muodostuivat.

Osa 2: 30 pisteen tehtävät

Vastaa 0–2 tehtävään.

7. Vapaus ja ihmisoikeudet Yhdysvalloissa 30 p.

7.1 Tarkastele Yhdysvaltain itsenäisyysjulistuksen (aineisto 7.A) aatehistoriallista taustaa. 10 p.

7.2 Erittele, kuinka vähemmistöjen oikeudet ovat kehittyneet Yhdysvalloissa maan itsenäistymisestä 1960-luvulle. Hyödynnä vastauksessasi tekstikatkelmia 7.A ja 7.B sekä videokatkelmaa 7.C. 20 p.

Aineisto

7.A Tekstikatkelma: Yhdysvaltain itsenäisyysjulistus 4.7.1776

”Pidämme näitä totuuksia itsestään selvinä: että kaikki ihmiset on luotu tasa-arvoisiksi; että kaikille heille on Luoja suonut tiettyjä luovuttamattomia oikeuksia; että näihin oikeuksiin kuuluvat Elämä, Vapaus ja Onnen tavoittelu. Että näiden oikeuksien turvaamiseksi on ihmisten kesken perustettu hallituksia, joiden

oikeudenmukaiset valtaoikeudet ovat hallittujen suostumuksesta peräisin. Että milloin tahansa, mikä tahansa hallitusmuoto muuttuu näiden päämäärien suhteen tuhoisaksi, on kansalla oikeus muuttaa sitä tai hylätä se ja perustaa uusi hallitus sellaisille periaatteille ja organisoida sen valtaoikeudet sellaisessa muodossa kuin se heidän mielestään todennäköisimmin heidän turvallisuuttaan ja onneaan edistää.”

Lähde: Ari Helo. *Amerikan Yhdysvaltojen historia*. Julkaistu: 2022. Muokkaus: YTL.

7.B Tekstikatkelma: Presidentti Abraham Lincolnin julistus 1.1.1863

”Minulle uskotuilla valtuuksilla ja edellä mainitussa tarkoituksessa määrään ja julistan, että kaikki ihmiset, joita pidetään orjina mainituissa osavaltioissa ja niiden osissa, ovat ja tulevat tästä hetkestä eteen päin olemaan vapaita; ja että Yhdysvaltain toimeenpanovaltaa käyttävä hallinto, mukaan lukien armeijan ja laivaston viranomaiset, tulevat tunnustamaan ja turvaamaan mainittujen henkilöiden vapauden.”

Lähde: *Transcript of the Proclamation [Julistus]*. The National Archives and Records Administration. <https://www.archives.gov/exhibits/featured-documents/emancipation-proclamation/transcript.html>. Viitattu: 7.3.2022. Käännös: YTL. Muokkaus: YTL.

7.C Videokatkelma: Martin Luther Kingin puhe ”Minulla on unelma” 28.8.1963

Lähde: *I Have a Dream speech by Martin Luther King Jr. HD (subtitled) [Martin Luther Kingin puhe ”Minulla on unelma”]*. RARE FACTS. Youtube-videopalvelu. <https://www.youtube.com/watch?v=vP4iY1TtS3s>. Julkaistu: 7.11.2017. Viitattu: 7.3.2022. Käännös: YTL. Muokkaus: YTL.

8. Euroopan poliittiset levottomuudet ennen toista maailmansotaa 30 p.

8.1 Pohdi, miksi monet Euroopan valtiot muuttuivat diktatuureiksi 1920- ja 1930-luvuilla. 12 p.

8.2 Arvioi, miksi ulkopuoliset valtiot ja toisaalta yksittäiset ulkomaalaiset henkilöt halusivat osallistua Espanjan sisällissotaan. Hyödynnä vastauksessasi tekstikatkelmia 8.A ja 8.B. 18 p.

Aineisto

8.A Tekstikatkelma: Joitakin suomalaisia Francon puolella taistelleita vapaaehtoisia

”Reservin alikersantti Kalevi Heikkinen oli kesällä 1930 liittynyt Lapuan liikkeeseen ja osallistunut talonpoikaismarssiin Helsingissä. Heikkisen epäiltiin samana kesänä osallistuneen Forssassa työmies Yrjö Holmin muilutusmurhaan. Hän toimi hetken myös IKL:n pää-äänenkannattajan Ajan Suunnan ja puolueen nuorisojärjestön Sinimustat-lehden ilmoitushankkijana. Talvella 1937–38 Heikkinen oli työttömänä. Hän oli aina tuntenut vetoa seikkailuihin, ja niinpä hän liittyi Espanjaan lähtevään kaveriryhmään.

Urpo Koristo oli tehtaanjohtajan poika Turun läheltä Littoisista. Urpo oli käynyt oppikoulua viisi vuotta, mennyt armeijaan ja päässyt siviiliin alikersanttina. Hän piti reippaasta toiminnasta ja osallistui talvella 1932 Mäntsälän kapinaan. Espanjaan lähdöstä hänen omaisensa eivät saaneet tietää halaistua sanaa.

Benjamin Sorro oli sotilasarvoltaan reservin alikersantti. Hän toimi Helsingissä IKL:n omistaman ravintolan Mustan Karhun portieerina. Työssään hän oli kuullut, että Hampurissa saattoi pestautua Francon armeijaan. Pestiraha olisi ollut 6 000 markkaa ja palkkaa maksettiin pyöreästi 3 000 markkaa kuussa. Hän myi kaiken omaisuutensa, hankki passin ja lähti Espanjaan.”

6 000 markkaa on nykyrahassa noin 2 300 euroa.

Lähde: Jyrki Juusela. *Suomalaiset Espanjan sisällissodassa 1936–1939*. Julkaistu: 2003. Muokkaus: YTL.

8.B Tekstikatkelma: Englantilainen kirjailija George Orwell muistelee liittymistään tasavaltalaisten miliisijoukkoihin

”Tämä oli joulukuun lopulla 1936, vajaa seitsemän kuukautta ennen näiden rivien kirjoittamista. – – Olin saapunut Espanjaan mielessäni epämääräinen aikomus kirjoittaa sanomalehtiartikkeleita, mutta olin liittynyt miliisiin lähes heti, koska tuona aikana ja tuossa ilmapiirissä se näytti ainoalta ajateltavissa olevalta teolta. – – Suoraan Englannista tulevalle Barcelonan näkymissä oli jotain hätkähdyttävää ja valtavaa. Olin ensimmäistä kertaa kaupungissa, jossa valta kuului työväenluokalle. Työläiset olivat ottaneet haltuunsa lähes jokaisen suuren tai suurehkon rakennuksen, ja niissä liehui punainen tai anarkistien punamusta lippu; jokaiseen seinään oli maalattu sirppejä ja vasaroita ja vallankumouksellisten puolueiden alkukirjaimia. – – Oudointa oli ihmisjoukkojen ulkonäkö. Barcelona oli ulkoiselta vaikutelmaltaan kaupunki, jossa varakkaat olivat lakanneet käytännöllisesti katsoen olemasta. Joitakin naisia ja ulkomaalaisia lukuun ottamatta ”hyvinpuketuneita” ei ollut lainkaan. – – Kaikki tämä oli outoa ja koskettavaa. Siinä oli paljon sellaista, mitä en ymmärtänyt, ja jopa sellaista, mistä en pitänyt, mutta ymmärsin sen heti asiaintilaksi, jonka puolesta kannattaa taistella. Sitä paitsi uskoin, että asiat olivat sitä miltä ne näyttivät, että tämä oli työläisten valtio ja porvaristo oli kokonaisuudessaan joko paennut, ammuttu tai siirtynyt vapaaehtoisesti työläisten puolelle.”

Lähde: George Orwell. *Katalonia, Katalonia*. Julkaistu: 1938. Käännös: Taisto Nieminen (1991). Muokkaus: YTL.

9. Presidentti-instituution historiaa Suomen itsenäisyyden aikana 30 p.

Teoksessa *Presidentin valta* (2009) (aineisto 9.A) tarkastellaan tasavallan presidentin ja muiden vallanhaltijoiden eli valtioneuvoston ja eduskunnan välistä suhdetta ja sen muutoksia Suomen poliittisessa järjestelmässä itsenäisyyden alusta teoksen ilmestymisajankohtaan saakka.

9.1 Tarkastele itsenäisen Suomen valtiomuotoa koskenutta kiistaa ja sen osapuolten pyrkimyksiä. 14 p.

9.2 Arvioi, kuinka osuva tekstikatkelman 9.A ensimmäisessä virkkeessä esitetty väite tasavallan presidentin sekä eduskunnan ja valtioneuvoston valtasuhteista on ollut Kekkonen presidenttikauden alusta nykypäivään. 16 p.

Aineisto

9.A Tekstikatkelma: Presidentinvalta ja parlamentarismi Suomessa

”Presidentti-instituution 90 vuotta ovat osoittaneet, että nämä kaksi elementtiä eli parlamentarismi ja hallitsijanvalta ovat tilannekohtaisesti ja käytäntöjä kehittämällä sovittautuneet yhteen ilman vakavia yhteentörmäyksiä, joskaan ei ilman jännitteitä. Tämä tie on nyt kuljettu loppuun, ja jännitteiden purkamiseksi on turvauduttu kirjoitetun valtiosäännön kokonaisuudistukseen. Uusi vuoden 2000 perustuslaki merkitsi luopumista vuosisatojen takaisesta hallitsijaperinteestä parlamentarismiin vastapainona. Presidentti ei enää ole voimatekijä, joka voisi toteuttaa omaa politiikkaansa.”

Lähde: Pekka Hallberg, Tuomo Martikainen, Jaakko Nousiainen ja Päivi Tiikkainen. *Presidentin valta*. Julkaistu: 2009. Muokkaus: YTL.

Kokeen tehtävät loppuvat tähän.

Tarkista, että vastasit ohjeiden mukaiseen määrään tehtäviä. Älä jätä mitään merkintöjä sellaisen tehtävän vastaukselle varattuun tilaan, jota et halua jättää arvosteltavaksi.